
II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНІ СТАТТІ

УДК 58.036.5.581.712.4

Л. В. Верера

Національний дендропарк «Софіївка» НАН України

ДЕКОРАТИВНІСТЬ РОДОДЕНДРОНІВ, ПРЕДСТАВЛЕНИХ В КОЛЕКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОГО ДЕНДРОПАРКУ «СОФІЇВКА» НАН УКРАЇНИ. ОСНОВНІ ЧИННИКИ ЗНИЖЕННЯ ДЕКОРАТИВНОСТІ В УМОВАХ ІНТРОДУКЦІЇ

Досліджено декоративність представників роду *Rhododendron* L. колекції НДП «Софіївка». В межах роду виділено дві групи декоративності *Rhododendron*: Д4 — декоративні впродовж року і Д3 — декоративні впродовж періоду вегетації. Виявлено основні чинники зниження декоративності рослин в умовах інтродукції.

Вступ

Представники роду *Rhododendron* L. мають низку цінних народно-господарських властивостей. Багато видів природної флори бувшого СРСР мають сильнодіючі глюкозиди, такі як андромедотоксин, рододендрин, еріколін та ін., що вказує на їх лікарські властивості. Дослідження листків різних видів показало, що вони містять значну кількість аскорбінової кислоти. Завдяки фітонцидним, бактерицидним та інсектицидним властивостям рододендрони вже давно використовуються в народній медицині [2, 3, 10].

Майже всі частини рододендронів природної флори СРСР містять дубильні речовини, тому їх вивчають як дубильні рослини. Так, наприклад, шкіра після обробки дубильними речовинами, отриманими з листків *Rh. luteum* Sweet, набуває світлого

тону [2, 11]. Про наявність ефірних олій в різних частинах рододендронів вказує специфічний запах квіток (*Rh. luteum*, *Rh. arborescens* (Pursh) Torr.), листків і гілок (*Rh. ledebourii* Pojark., *Rh. sichotense* Pojark.) [6], а ефірна олія, отримана з квіток *Rh. luteum*, застосовується в парфумерній промисловості при виробництві парфумів [8]. *Rh. saucasicum* — вид, який характеризується медоносними властивостями, в гірських умовах на крутих схилах є ґрунтозакріплюючою породою [7]. Деревина деревоподібних видів використовується в меблевій промисловості, для столярних і токарних робіт [12].

У кліматичних умовах України рододендрони знайшли застосування як декоративні рослини відкритого і закритого ґрунту. Про високу декоративність рослин у період цвітіння писав відомий дендролог Е. Л. Вольф: «Нет, кажется, для наших

садов других цветущих кустарников, которые цвели бы продолжительное время и отличались бы более ослепительно окрашенными, притом крупными цветами, чем грунтовые азалии: понтийская, японская, американская и многочисленные садовые гибриды» (стор. 145) [4].

Нині з розвитком ринкових відносин та зростанням культури декоративного озеленення інтерес та популярність до названої групи рослин з року в рік зростають, незважаючи на те, що ґрунтово-кліматичні умови Правобережного Лісостепу України недостатньо сприятливі для їх росту [5].

Мета нашої роботи: дати оцінку декоративності представників роду *Rhododendron* колекції НДП «Софіївка», адже вони характеризуються різноманітністю за життєвою формою (листопадні, вічнозелені, напіввічнозелені кущі), періодом цвітіння, формою і розмірами листків, віночків, суцвіть, кольором віночка. Відомо, що культивування рододендронів є досить трудомістким процесом і потребує необхідних умов і знань. Тому актуальним залишається встановлення основних чинників, які сприяли зниженню декоративності рододендронів в умовах дендропарку «Софіївка».

Матеріали та методика досліджень

Оскільки основною декоративною властивістю *Rhododendron* є цвітіння, то для оцінки

декоративності були залучені види, форми і сорти, які цвітуть або цвіли хоча б один сезон. Тому об'єктом наших досліджень було 62 види, форми і сорти *Rhododendron*.

Для оцінки декоративності рододендронів було використано методику Н. Котелової і Н. Гречко [9]. Згідно методики за 4-бальною шкалою (Д1–Д4) визначали групу декоративності рододендронів: Д1 — немає вираженого декоративного ефекту, Д2 — декоративний ефект в окрему фазу розвитку рослини, Д3 — декоративний ефект впродовж всього вегетаційного періоду, Д4 — декоративний ефект впродовж всього року. Враховувались наступні ознаки декоративності: габітус куща, тривалість облиствлення, форма і величина листових пластинок, оригінальність віночка, розміри квітки і суцвіття, їх яскравість, період цвітіння, осіннє розцвічення листків.

Результати досліджень та їх обговорення

Нами проведено групування видів, форм і сортів рододендронів за схожими декоративними ознаками, періодом декоративності та групами декоративності. Виділено дві групи рододендронів, які належать до груп декоративності Д4 і Д3.

Коротко наводимо узагальнені ознаки, які створюють найвищий декоративний ефект кожної групи рослин (таб.).

1. Групування видів, форм і сортів *Rhododendron* L. за декоративними ознаками, періодом та групами декоративності

	Вид, форма, сорт	Декоративний ефект	Період декоративності	Група декоративності
1.	<i>Rh. yakusimanum</i> Nakai, <i>Rh. wardii</i> W.W. Smith, <i>Rh. wilsonae</i> Hemsl. et Wils., <i>Rh. rex</i> Levl., <i>Rh. × stanwellianum</i> Methven, <i>Rh. smirnowii</i> Trautv., <i>Rh. racemosum</i> Franch., <i>Rh. orbiculare</i> Decne., <i>Rh. ponticum</i> L., <i>Rh. brachycarpum</i> D. Don ex G. Don, <i>Rh. catawbiense</i> Michx., <i>Rh. × cunninghamii</i> Moore, <i>Rh. catawbiense</i> Michx. × <i>smirnowii</i> Trautv., <i>Rh. campanulatum</i> Don, <i>Rh. catawbiense</i> 'Hybridum', <i>Rh. cuneatum</i> (Franch.) W.W. Smith, <i>Rh. concinnum</i> Hemsl., <i>Rh. decorum</i> Franch., <i>Rh. fauriei</i> Franch., <i>Rh. fortunei</i> Lindl., <i>Rh. hybridum</i> hort., <i>Rh. houlstonii</i> Hemsl., <i>Rh. maximum</i> L., <i>Rh. metternichii</i> Zied. et Zucc., <i>Rh. makinoi</i> Tagg ex Nakai, <i>Rh.</i> 'Marouise de Brazais'	Вічнозелене листя, форма, розміри (5–20 см) листків, опушеність листків і пагонів, бутони, дзвоникоподібна форма і яскравість віночка, розміри (4–8 см у діаметрі) квіток, кулеподібні щільні або рихлі крупні суцвіття (до 20 см у діаметрі), розлогі, пишні кущі	Впродовж всього року	Д4

1	2	3	4	5
2.	<i>Rh. micrantum</i> Turcz.	Вічнозелене листя 2–5 см завдовжки, численні білі квітки, пізні цвітіння	Впродовж періоду вегетації	ДЗ
3.	<i>Rh. dauricum</i> L., <i>Rh. ledebourii</i> Pojark., <i>Rh. mucronulatum</i> Turcz., <i>Rh. sichotense</i> Pojark.	Цвітіння у майже безлистяному стані, лійко-дзвоникоподібний, яскравий віночок, смолистий запах листків і пагонів, осіннє бордове, жовте забарвлення листя	Впродовж періоду вегетації	ДЗ
4.	<i>Rh. kiusianum</i> Mak., <i>Rh. 'Ledicanense'</i> (<i>R. poukhanense</i> Levl. × <i>R. mucronulatum</i> Turcz.), <i>Rh. obtusum</i> (Lindl.) Planch., <i>Rh. obtusum</i> 'Hinodegiri album', <i>Rh. obtusum</i> 'Hinodegiri', <i>Rh. obtusum</i> 'Kaempferi', <i>Rh. schlippenbachii</i> Maxim., <i>Rh. yedoense</i> Maxim., <i>Rh. yedoense</i> 'Poukhanense', <i>Rh. 'Geisha Orange'</i>	Колесоподібна і широкодзвоникоподібна форма, яскравість віночка, розмір квітки, суцвіття, цвітіння одночасно з розпусканням листків; форма і розміщення листя на пагоні, осіннє розцвічення листя; прямостоячі і розпростерті кущі	Впродовж періоду вегетації	ДЗ
5.	<i>Rh. vaseyi</i> Gray., <i>Rh. vaseyi</i> 'Roseum', <i>Rh. roseum</i> (Loisel.) Rehd., <i>Rh. arbore-scens</i> (Pursh) Torr., <i>Rh. calendulaceum</i> (Michx.) Torr., <i>Rh. canadense</i> (L.) Torr., <i>Rh. hybrida</i> 'Fireball', <i>Rh. × gandavense</i> (K. Koch.) Rehd., <i>Rh. occidentale</i> Grey, <i>Rh. japonicum</i> (Gray) Suring., <i>Rh. japonicum</i> 'Aureum', <i>Rh. japonicum</i> 'Alba-flavum', <i>Rh. × kosterianum</i> C.K. Schneid., <i>Rh. hybrida</i> 'Klondyke', <i>Rh. molle</i> (Bl.) G. Don., <i>Rh. nudiflorum</i> (L.) Torr., <i>Rh. hybrida</i> 'Norma', <i>Rh. luteum</i> Sweet, <i>Rh. luteum</i> 'Glauc'a'	Лійкоподібна і широколікоподібна форма віночка, розмір і яскравість квітки (5–8 см у діаметрі), багатоквіткове суцвіття, цвітіння одночасно з розпусканням листків; запашні квітки; осіннє розцвічення листків; прямостоячі і сильно гіллясті кущі	Впродовж періоду вегетації	ДЗ

Як видно з таблиці, до першої найвищої групи декоративності Д4 відносяться високодекоративні види, форми і сорти рододендронів, декоративність яких не знижується впродовж всього року. Всі вони мають світло- або темно-зелені вічнозелені блискучі листки, які надають рослинам особливої оригінальності впродовж всього року. Крім вічнозелених листків рослини даної групи також вирізняються у період цвітіння, особливо масового. Великі квітки по 8–15 шт. утворюють крупні суцвіття, у деяких до 20 см у діаметрі. Частіше вони бувають бузкового кольору різної інтенсивності забарвлення, але бувають також білі, рожеві, кремові, червоні. Віночок квіток в основі прикрашають темні або світлі плями, утворені скупченням дрібних крапок. Віночки часто мають широколікоподібну форму, з яких виступають загнуті вгору тичинки і маточка.

Період цвітіння у представників даної групи рододендронів в основному припадає на II–III декаду травня — початок червня.

Серед вічнозелених видів лише *Rh. micrantum* Turcz. віднесено у нижчу групу декоративності — ДЗ.

Rh. micrantum має дрібні, малопомітні взимку листки і непоказні дрібні квітки, однак цей недолік компенсується децю пізнішим цвітінням виду.

До цієї ж групи декоративності віднесені нами види, які вирізняються високою декоративністю впродовж вегетаційного періоду. Період цвітіння їх припадає на ранньовесняний період (початок квітня) до розпускання листя. Це напіввічнозелені види, мають 1–2-квіткові бруньки, які скупчені на верхівках пагонів, віночок широко-ліко-дзвоникоподібний рожевого або бузкового кольору. Листки і пагони рослин вкриті ароматичними залозами і при дотикові виділяють смолистий аромат. Восени листки рослин розцвічуються у бордово-фіолетовий, жовтий, багрянний колір. Частина листків опадає, а третина їх зимує.

До групи ДЗ (декоративні впродовж вегетаційного періоду) ввійшли напіввічнозелені і листопадні види, форми і сорти рододендронів, які зацвітають відразу після ранньоквітучих видів (II–III декада квітня). Генеративні бруньки їх 1–3 — квіткові, рідко 5 — квіткові. У цій групі рододендронів

виділяється вид *Rh. schlippenbachii*, який вважається одним з найдекоративніших листопадних рододендронів. Він має широко-дзвоникоподібний або колесоподібний біло-рожевий віночок до 8 см у діаметрі. Також має оригінальні клино-обернено-яйцеподібні листки, розміщені по 5 на верхівці пагонів. Восени листки розцвічуються у багряний колір. У інших видів і форм віночок бузкового, рожевого, білого кольорів до 4 см у діаметрі.

Нами виділено ще одну групу видів, форм і сортів рододендронів, які характеризуються високою декоративністю впродовж вегетаційного періоду. Сюди ввійшли листопадні рододендрони. Вони мають різноманітне забарвлення віночка: жовте, рожеве, біле, оранжеве, кармінне та ін. Квітки великі до 7 см у діаметрі, зібрані по 12–16 шт. в суцвітті. Форма віночка лійкоподібна з довгою вузькою трубкою (*Rh. luteum*, *Rh. vaseyi*, *Rh. roseum*, *Rh. calendulaceum*, *Rh. hybrida* 'Fireball', *Rh. hybrida* 'Norma') або лійкоподібна з широкою трубкою в основі (*Rh. japonicum*, *Rh. japonicum* 'Aureum', *Rh. japonicum* 'Alba-flavum', *Rh. × kosterianum*, *Rh. hybrida* 'Klondyke', *Rh. molle*, *Rh. occidentale*). Деякі з них мають приємний запах (*Rh. luteum*, *Rh. occidentale*), махрові квітки (*Rh. hybrida* 'Norma'). Цвітіння рододендронів цієї групи припадає на III декаду квітня — I декаду травня і проходить одночасно з розвитком листків.

Однією з важливих властивостей для декоративного озеленення є довговічність *Rhododendron* за умови високого агрофону. У дендропарку «Софіївка» культура *Rhododendron* відносно молода. Найстаршим особинам лише по 20 років. За літературними джерелами довговічність цих рослин в умовах культури триває до 50 років [1]. Прикладом довговічності рододендронів можуть бути насадження у парку Войславці (Польща), де ґрунтово-кліматичні умови і ландшафт парку створюють оптимальну екологічну нішу, як для названих рослин так і для інших. Там ростуть столітні до 3-х м заввишки особини *Rh. catawbiense*, які з віком не втратили своєї декоративності.

На жаль майже всі рододендрони втрачають свою декоративність внаслідок не дотримання певних агротехнічних заходів вирощування в умовах дендропарку.

Нами за роки вирощування виявлено основні чинники зниження або повної втрати декоративності рослин даного роду: невідповідність субстрату,

порушення рН середовища, недостатність вологозабезпечення, неправильний вибір місця посадки щодо освітлення, низька зимостійкість деяких видів, пошкодження шкідниками і хворобами

Субстрат має чи не найголовніше значення у культивуванні *Rhododendron*. Для успішного їх росту і розвитку він має бути пухким, водо- і повітропроникним. Такими властивостями характеризується кислий волокнистий верховий торф, який не завжди є в наявності і використовується під час садіння кущів. Темний низинний торф швидко ущільнюється, внаслідок чого порушується його водо- і повітропроникність. Крім того рН середовища низинного торфу наближене до нейтрального і з поливом «жорсткою» водою набуває лужної реакції, тоді як оптимальний рівень кислотності субстрату для рододендронів знаходиться в межах рН 4–5. При нейтральному і лужному рН середовища незначна кількість видів можуть рости без видимих ознак хлорозу. Листки у рослин стають блідо-жовтими, цвітіння майже відсутнє. Листки вічнозелених рододендронів з проявами хлорозу у зимовий період часто підмерзають; у листопадних видів, якщо ситуацію, яка виникла, тобто рН середовища не змінити, то через кілька років бруньки і однорічні прирости рослин не перезимовують.

Кліматичні умови Правобережного Лісостепу України в останні роки характеризуються спекотним літом з тривалими періодами повітряної і ґрунтової посухи. Обов'язковим агрозаходом у догляді за рододендронами є вологозарядні поливи насаджень у літній період, особливо в спекотний час, для запобігання пересиханню ґрунту та кореневої системи кущів. Тривала втрата тургору листків рододендронів призводить до ослаблення рослин і різкого зниження їх зимостійкості, особливо вічнозелених видів. На жаль, на деяких відкритих сонцю ділянках, зокрема зі входу з вулиці Київської, де ростуть *Rh. luteum* — листопадний вид, *Rh. ledebourii*, *Rh. sichotense* — напіввічнозелені види, нам не завжди вдавалось захистити рослини від даного чинника. *Rh. luteum* найбільше проявляв помітні ознаки недостачі вологозабезпечення (підсихання листків), тому ми замінюємо цей вид на ділянці на більш стійкі — *Rh. mucronulatum* і *Rh. sichotense*, які мають дрібніші листки і характеризуються нижчою транспірацією.

При виборі місця для посадки рододендронів для переважної більшості видів необхідно уникати

прямого сонячного освітлення. Часто доводиться створювати експозиційні ділянки повністю відкриті сонцю. У наших умовах недостатнього вологозабезпечення і низької вологості повітря сонячне освітлення є одним з лімітуючих факторів для рододендронів. Рослини потерпають від перегріву: у вічнозелених видів на листках з'являються сонячні опіки, у листопадних — підсихають краї листових пластинок, і втрата води внаслідок підвищеної транспірації не завжди компенсується вчасним поливом, в них послаблюється ріст, підсихають листки і верхівки пагонів, які повністю відмирають після зимівлі. Такі види як *Rh. ledebourii*, *Rh. sichotense*, *Rh. dauricum* без видимих ознак перегріву витримують сонячне освітлення, але всю свою пишність і красу цвітіння, кращий ріст все ж таки відмічали у тих особин, які посаджені у напівтіні.

Виходячи з багаторічного досвіду та враховуючи кліматичні умови центральної частини Правобережного Лісостепу України, більшість інтродукованих у дендрологічному парку «Софіївка» видів *Rhododendron* доцільно висаджувати у напівзатінку, що дозволяє рослинам економніше витратити вологу, забезпечує рододендронам гарне цвітіння, здорове темно-зелене листя впродовж всього вегетаційного періоду порівняно з тими особинами, що освітлюються інтенсивно впродовж дня. Це може бути крона дерев з глибокою кореневою системою.

Декоративність рододендронів також залежить від зимостійкості того чи іншого виду. Серед рододендронів, представлених в колекції Національного дендропарку «Софіївка», переважна більшість видів, форм і сортів є «високзимостійкими» (*Rh. albrechtii*, *Rh. arborescens*, *Rh. brachycarpum*, *Rh. calendulaceum*, *Rh. catawbiense*, *Rh. × cunninghamii*, *Rh. catawbiense × smirnowii*, *Rh. catawbiense 'Hybridum'*, *Rh. canadense*, *Rh. fauriei*, *Rh. hybrida 'Fireball'*, *Rh. × gandavense*, *Rh. japonicum*, *Rh. japonicum 'Aureum'*, *Rh. japonicum 'Alba-flavum'*, *Rh. × kosterianum*, *Rh. hybrida 'Klondyke'*, *Rh. 'Ledicanense'*, *Rh. luteum*, *Rh. luteum 'Glaucum'*, *Rh. ledebourii*, *Rh. maximum*, *Rh. metternichii*, *Rh. makinoi*, *Rh. micranthum*, *Rh. 'Marouise de Brazais'*, *Rh. molle*, *Rh. nudiflorum*, *Rh. hybrida 'Norma'*, *Rh. obtusum 'Hinodegiri album'*, *Rh. obtusum 'Hinodegiri'*, *Rh. racemosum*, *Rh. roseum*, *Rh. rex*, *Rh. × stanwellianum*, *Rh. smirnowii*, *Rh. sichotense*, *Rh. schlippenbachii*, *Rh. vaseyi*, *Rh. vaseyi 'Roseum'*, *Rh. wilsonae*, *Rh. yakusimanum*)

і «зимостійкими» (*Rh. campanulatum*, *Rh. cuneatum*, *Rh. concinnum*, *Rh. dauricum*, *Rh. hybridum*, *Rh. houlstonii*, *Rh. mucronulatum*, *Rh. orbiculare*, *Rh. obtusum*, *Rh. wardii*, *Rh. yedoense*, *Rh. yedoense 'Poukhanense'*) рослинами.

«Високзимостійкі» рододендрони не пошкоджуються, а, отже, не втрачають своєї декоративності внаслідок зимівлі. «Зимостійкі» види, форми і сорти за роки спостережень мали високий бал зимостійкості, однак у суворі зими в них пошкоджувалися генеративні бруньки, інколи верхівки пагонів, а у вічнозелених видів також чорніли листки. Пошкодження верхівково-розташованих генеративних бруньок на річних пагонах негативно впливає на рясність цвітіння рододендронів, а наявність у кроні побурілого вічнозеленого листя — значно знижує декоративність рослин у цілому.

Для «середньозимостійких» (*Rh. decorum*, *Rh. fortunei*, *Rh. obtusum 'Kaempferi'*, *Rh. occidentale*) і «слабозимостійких» (*Rh. ponticum*, *Rh. reticulatum*, *Rh. kiusianum*) рододендронів у суворі зими характерні значні пошкодження однорічного приросту, дворічних пагонів або значні пошкодження надземної частини кущів. Тому, навіть використовуючи запобігливі захисні засоби, дуже рідко можна отримати цвітіння цих рослин.

Також на декоративність рододендронів впливають пошкодження весняними заморозками, зокрема ранньоквітучих видів. Відсутність мінливості погодних умов зимово-весняного періоду на батьківщині цих рослин не виробило у них тривалого і стійкого періоду спокою. Тому тривалі потепління у лютому-березні (1994, 1995, 1996, 2010, 2014 роки) в умовах Правобережного Лісостепу України провокували бубнявіння і розпускання генеративних бруньок, які потім потерпали від частих морозів або заморозків у цей період. Таке негативне явище призводило до зниження рясності цвітіння, або його повної відсутності у ранньоквітучих видів.

Декоративність рододендронів в насадженнях залежить від стану рослин. Рододендрони, як і будь-які інші декоративні рослини, пошкоджуються хворобами і шкідниками. У країнах, де культуру інтенсивно вирощують впродовж десятиків років, кількість хвороб і шкідників, які пошкоджують лише цю групу рослин, досить багато. У дендропарку «Софіївка» рододендрони є порівняно молодого культурою, тому всі ті хвороби і шкідники, з якими нам довелося зустрітися в роботі, не є специфічними

для рододендронів. Так, майже щороку у другій половині літа відмічаємо пошкодження борошнистою россою *Rh. canadense*, *Rh. japonicum*, *Rh. molle*. Найпоширенішою хворобою серед вічнозелених рододендронів є плямистість листків, збудником якої є різні грибки.

Великої шкоди як багаторічним кущам, так і сіянцям *Rh. japonicum*, *Rh. japonicum* 'Aureum', *Rh. japonicum* 'Alba-flavum', *Rh.* × *kosterianum*, *Rh. canadense*, *Rh. obtusum*, *Rh. calendulaceum*, *Rh. schlippenbachii* завдало вірусне пошкодження. Проявлялось воно у названих видів так: навесні не змогли розвинути вегетативні бруньки, або, якщо вони розпустились, то листки, які з'явилися, утворили мутовку, були дрібні, вузькі і бліді, тоді як генеративні розпустились.

Серед пошкоджень шкідниками, внаслідок яких спостерігали втрату декоративності дорослих особин рододендронів відкритого ґрунту, відмічено об'їдання віночків і листків скосарем рифленим у *Rh. sichotense*, *Rh. ledebourii*.

Висновки

Представники роду *Rhododendron* наділені багатьма корисними властивостями. У кліматичних умовах Правобережного Лісостепу України найбільша їх цінність — висока декоративність. Цвітіння є основною декоративною властивістю рододендронів. Ознаками декоративності рододендронів є: габітус куща, форма і величина листкових пластинок, оригінальність віночка, розміри квітки і суцвіття, їх яскравість, період цвітіння, осіннє розцвічення листків.

На основі схожих ознак декоративності і періоду декоративності виділено 2 групи рододендронів: Д4 — декоративні впродовж року, Д3 — декоративні впродовж періоду вегетації.

Основними чинниками зниження або повної втрати декоративності рослин роду *Rhododendron* є: невідповідність субстрату, порушення рН середовища, недостатність поливу, неправильний вибір щодо освітлення місця посадки, недостатня зимостійкість деяких видів, пошкодження шкідниками і хворобами.

Перелік посилань

1. Александрова М. С. Аристократы сада: красивоцветущие кустарники / М. С. Александрова. — М.: ЗАО «Фитон +», 2000. — 192 с.
2. Александрова М. С. Рододендроны природной флоры

СССР / М. С. Александрова. — М., 1975. — 112 с.

3. Атлас лекарственных растений СССР / [ред. Н. В. Цицин]. — М.: Гос. изд-во медицинской литературы, 1962. — 711 с.
4. Вольф Э. А. Декоративные деревья и кустарники для садов и парков / Э. А. Вольф. — Петроград, 1915. — 461 с.
5. Вегера Л. В. Біоекологічні особливості та культура рододендронів в умовах Правобережного Лісостепу України / Л. В. Вегера. — Умань: АЛМІ, 2006. — 196 с.
6. Горяев М. И. Эфирные масла флоры СССР / М. И. Горяев. — Алма-Ата, 1952. — 380 с.
7. Деревья и кустарники СССР: определитель в 6 т. / [сост. Полетико О. М.; ред. Соколов С. Я.]. — М.; Л.: АН СССР, 1960. — Т. 5. — 544 с.
8. Энциклопедический словарь лекарственных, эфирномасличных и ядовитых растений. — М.: Госсельхозиздат, 1951. — 488 с.
9. Котелова Н., Гречко Н. Оценка декоративности / Н. Котелова, // Цветоводство. — 1969. — № 10. — С. 11–12.
10. Медведева Р. Г., Клец Э. И. О фитонцидных свойствах сибирских рододендронов / Р. Г. Медведева, Э. И. Клец // Известия Иркутского научно-исследовательского противочумного ин-та Сибири и Дальнего Востока. — 1957. — Т. 14. — С. 232–248.
11. Шлыков Г. И. Дубильные растения СССР / Г. И. Шлыков. — Л.; М.: Всесоюзный ин-т растениеводства. — 1932. — 190 с.
12. Флора СССР. Т. 18. [ред. Комаров В. Л.]. — М.; Л.: АН СССР, 1952. Т. 18. — 954 с.

Рекомендував до друку Грабовий В. М.

Л. В. Вегера
Национальный дендрологический парк «Софиевка» НАН
Украины

ДЕКОРАТИВНОСТЬ РОДОДЕНДРО- НОВ, ПРЕДСТАВЛЕННЫХ В КОЛЛЕК- ЦИИ НАЦИОНАЛЬНОГО ДЕНДРО- ПАРКА «СОФИЕВКА» НАН УКРАИНЫ. ОСНОВНЫЕ ФАКТОРЫ СНИЖЕНИЯ ДЕКОРАТИВНОСТИ В УСЛОВИЯХ ИНТРОДУКЦИИ

На основании оценки признаков декоративности и периода декоративности выделено две группы декоративности *Rhododendron* L., представленных в коллекции НДП «Софиевка» НАН Украины: Д4 — декоративные в течение всего года и Д3 — декоративные в период вегетации. Признаками декоративности рододендронов являются: форма габитуса куста, форма и размер листьев, оригинальность венчика, размеры цветка и соцветия, их яркость, период цветения, осеннее расцвечивание листьев. Установлено, что главными факторами снижения декоративности растений рода *Rhododendron* является: несоответствие субстрата, нарушение pH среды, недостаточность влагообеспечения, неправильный выбор места посадки относительно освещения, низкая зимостойкость некоторых видов, повреждения вредителями и болезнями.

L. V. Vegera
National dendrological park “Sofiyivka” of NAS of Ukraine

THE COLLECTION OF RHODODENDRONS AND ITS ORNAMENTALITY IN THE NATIONAL DENDROLOGICAL PARK “SOFIYIVKA” OF NAS OF UKRAINE. THE MAIN FACTORS OF ORNAMENTALITY DECREASE IN THE INTRODUCTION CONDITIONS.

The two groups of *Rhododendron* L. ornamentality, which are presented in the collection of NDP “Sofiyivka” of NAS of Ukraine: D4 — ornamental all over the year and D3 — ornamental all over the period of vegetation were recovered for the reason of similar ornamental features and the period of ornamentality. The main features of rhododendron’s ornamentality are: the bush shape, the form and size of the leaf plate, the singularity of corolla, the size of flower and raceme, its brightness, the period of blossoming and the leaves opening in autumn. It is determinate that the main reasons of ornamentality decrease of the plants of genus *Rhododendron* L. are: the discordance of substratum, the disbalance of pH medium, the deficiency of moisture, the incorrect choice of the place of planting, the insufficient cold resistance of some species and the diseases and pests damage.